

Voortgang 'Proces van kerksluiting'

Inleiding

Tijdens dit proces van kerksluiting volgen we van meet af aan twee sporen¹. In het eerste spoor staat de plaatselijke geloofsgemeenschap centraal. Voor het pastoraal team is daarin de centrale vraag hoe kunnen we de plaatselijke geloofsgemeenschap begeleiden en ondersteunen bij het zoeken en verkennen van kansen en mogelijkheden om zelf drager te worden van activiteiten waarin ontmoeting, omzien naar elkaar en leefbaarheid centraal staan? Kan de plaatselijke geloofsgemeenschap ook zonder kerkgebouw op 'eigen kracht' verder? Of komen we samen tot de conclusie dat een andere weg beter past.

In het tweede spoor staat het zoeken naar een nieuwe passende bestemming voor het kerkgebouw centraal. Dit deel van het proces vraagt om een zorgvuldig overleg met alle betrokkenen en een zorgvuldig proces, waarin ook andere partijen een rol spelen.

Verder zijn we niet de eerste parochie die dit voornemen bekend maakt. Alle parochies om ons heen hebben die stap intussen gezet. Van hun ervaringen kunnen we daarom het nodige leren voor ons eigen proces.

En het ligt voor de hand dat tijdens dit proces allerlei vragen naar boven komen. De ervaring heeft geleerd dat vragen "als waar moeten we rekening mee houden" en de vraag "wat mag er nu wel en wat mag er niet" het vaakst terugkeren. Kortom vragen die het kader waarbinnen het proces zich afspeelt bepalen. Op deze laatste vragen gaan we in deze notitie nader in. Want dat was ook de terugkerende vraag tijdens platformavonden. Pastoraal team en parochiebestuur vertel ons nu waar we rekening mee moeten houden, dan weten we tenminste waar we aan toe zijn.

Daarbij is het onze intentie om ruimte te geven daar waar het mogelijk is, maar ook duidelijk aan te geven wat kerkrechtelijk niet kan, zodat we geen onrealistische verwachtingen of valse hoop wekken. Daarom kan onderstaande tekst in de formulering soms wat streng overkomen, maar de vraag van jullie kant was om duidelijkheid te geven over de mogelijkheden en onmogelijkheden. Uiteindelijk zijn en blijven wij als pastoraal team en bestuur verantwoordelijk voor het geheel.

Een eerste stap

De eerste stap in het proces van onttrekking aan de eredienst is het beëindigen van de weekendvieringen waarin een teamlid of emeritus voorgaat. In het overleg van het pastoraal team op 15 februari 2022 is besloten om deze eerste stap als volgt te zetten.

Vanaf 1 januari 2023 geen weekendvieringen meer in Borculo, Olburgen en Vierakker.

Vanaf 1 januari 2024 geen weekendvieringen meer in Hengelo, Vorden en Ruurlo.

Vanaf 1 januari 2025 geen weekendvieringen meer in Joppe, Drempt en Steenderen.

Op 14 mei 2022 is op de werkdag aangegeven dat er omstandigheden kunnen zijn die wijzigingen in dit schema noodzakelijk maken. Dat kan bijvoorbeeld zijn als sneller dan verwacht de herbestemming van een kerkgebouw in beeld komt of als de geloofsgemeenschap zelf aangeeft dat men lokaal geen draagkracht meer heeft.

¹ Zie: *De parochie HH Twaalf Apostelen op een kruispunt*. Over de toekomst van de parochie, de geloofsgemeenschap en de gebouwen. Juni 2021, paragraaf 2.

Wat is er nog mogelijk zolang het kerkgebouw nog niet aan de eredienst is onttrokken?

Als de teamleden of emeriti niet meer voorgaan in de weekendvieringen is er de mogelijkheid dat vrijwillige voorgangers van de geloofsgemeenschap in het weekend voorgaan in een gebedsviering of een woord- en communieviering. Deze vieringen nemen wij, net als nu, op in het liturgisch rooster. We hopen wel dat we onze vrijwillige voorgangers hierin de ruimte geven en niet overbelasten.

Vanuit andere parochies horen wij dat er door geloofsgemeenschappen zelf priesters of pastoraal werkers worden gevraagd om voor te gaan. Deze situatie is niet gewenst. Daarom zal het pastoraal team hiervoor geen toestemming geven. Als er om welke reden dan ook voorgangers van buiten de parochie voorgaan in onze kerken, zoals dat wel eens gebeurt tijdens uitvaarten en huwelijksvieringen (bijvoorbeeld als de voorganger familie is), dan dienen deze, zoals dat in het verleden gebeurde, eerst permissie te vragen aan de pastoor van onze parochie.

Daar waar wij per 1 januari (2023, 2024, 2025) als teamlid of emeritus stoppen met voorgaan in de weekendviering, bieden wij de geloofsgemeenschap de mogelijkheid om te starten met een doordeweekse viering, één keer per maand, waarin het pastoraal team voorgaat. Deze vieringen vinden nog gewoon in de kerk plaats. Per locatie gaan we bespreken op welk moment in de maand die viering passend is.

Dit doen wij om twee redenen.

- Als team blijven we op deze manier verbonden met de lokale geloofsgemeenschap.
- Hiermee kan de geloofsgemeenschap tot aan het moment dat de kerk definitief aan de eredienst wordt onttrokken toch samenkomen om te vieren.

Daarmee kan deze maandelijkse viering een belangrijk scharnier worden bij de invulling van 'Lokaal Geloven'. Want door op een vast moment in de week samen te komen, ook als er geen weekendviering is, ontstaat er ruimte voor verbinding. Een mogelijkheid zou bijvoorbeeld zijn om op de ochtend van de eerste dinsdag van de maand samen te komen in een viering met na afloop koffiedrinken. Op de tweede, derde en vierde dinsdag van de maand is er dan alleen koffiedrinken, waarbij de tuinlieden die aan het werk zijn een kopje koffie meedrinken, mensen van de bezoekerwerkgroep aanschuiven, het locatiesecretariaat geopend is, enzovoort.

Naast een maandelijkse viering blijven ook de volgende vieringen in deze tussenperiode mogelijk:

- een avondwake en/of uitvaart
- een huwelijksviering of een viering van een huwelijksjubileum
- een schoolviering
- een liturgische viering bij gelegenheid van een patroonsfeest
- een liturgische viering bij gelegenheid van bijzondere lokale festiviteiten, zoals een kermis- of schutterijfeest.

Al deze vieringen vinden plaats in overleg met het pastoraal team.

Wat is er nog mogelijk als een geloofsgemeenschap geen kerkgebouw meer heeft?

Als het kerkgebouw wordt gesloten en de lokale gemeenschap als geloofsgemeenschap met elkaar verbonden wil blijven, kan er gewerkt worden aan een (klein) programma van lokale pastorale activiteiten. We hebben dat eerder 'Lokaal Geloven' genoemd, een programma waarin ontmoeting, omzien naar elkaar en bijdragen aan de leefbaarheid in het dorp centraal staan. Wanneer daarvoor ook fysieke ruimte nodig is, kan in overleg met het pastoraal team en het parochiebestuur worden gezocht naar een passende ruimte.

Een gesprek over een passende ruimte is pas zinvol wanneer in de plannen om invulling te geven aan 'Lokaal Geloven' duidelijk wordt dat deze ruimte voor de uitvoering ervan een onmisbare schakel is en er voldoende vrijwilligers zijn om de zorg voor deze ruimte op zich te nemen. Op dit moment worden er allerlei plannen gemaakt, maar horen we tegelijkertijd ook dat er vaak geen of weinig animo is bij vrijwilligers om daarin het voortouw te nemen en voor een langere periode de uitvoering van deze plannen te dragen.

Pas als aan bovenstaande voorwaarden wordt voldaan, gaan team en bestuur samen met de plannenmakers op zoek naar een geschikte ruimte. Als er een dergelijke ruimte voor 'Lokaal Geloven' er komt, evalueren we na drie jaar of het nog zinvol is deze ruimte in stand te houden.

Vieren in het weekend

Nu er de komende jaren stapsgewijs in meerdere kerken geen weekendvieringen meer zullen plaatsvinden, blijven er naast het Eucharistisch Centrum in Zutphen nog een tweetal kerken over in Keijenburg en Lochem, waar op zondag altijd gevierd zal worden. In overleg met de geloofsgemeenschappen rondom deze drie kerken willen we daarin ruimte maken voor inbreng vanuit de andere geloofsgemeenschappen, bijvoorbeeld voor koren, lectoren, kosters en andere vrijwilligers en hen daartoe ook actief uitnodigen.

In meerdere geloofsgemeenschappen is er sprake van oecumenische samenwerking. Als het daarin gaat om vieringen, blijven daarvoor dezelfde regelingen gelden als nu reeds het geval is. Voor gezamenlijke vieringen geldt dat dit vieringen zijn van woord en gebed.

Waar in geloofsgemeenschappen wensen leven om de bestaande oecumenische samenwerking te intensiveren, zal dit onderdeel zijn van het gesprek met het pastoraal team over de invulling van 'Lokaal Geloven'.

Verkoop van de kerkgebouwen

Zo langzamerhand weten we allemaal dat de verkoop van de kerkgebouwen en de daarbij behorende panden en gronden een bestuurlijk proces is en het parochiebestuur dan ook altijd de gesprekspartner is in dit proces. Tevens is het goed te weten dat het parochiebestuur altijd de goedkeuring van het bisdom nodig heeft voor de verkoop en de bestemming van de gebouwen en gronden die aan de parochie toebehoren.

Het parochiebestuur zal de locatieraden van de desbetreffende geloofsgemeenschap zoveel mogelijk meenemen in het proces van de verkoop. Maar soms komt het voor dat een potentiële koper eerst zelf alles wil inventariseren en nog even om geheimhouding vraagt.

Inmiddels zijn er gesprekken geweest met de drie burgerlijke gemeenten waar de kerkgebouwen van onze parochie onder vallen en waar over en weer gesproken is over eventuele mogelijkheden, onmogelijkheden en wijzigingen van het gebruik kerkgebouwen. Bij rijksmonumenten is hier ook de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed bij betrokken.

Nadat in november 2021 de voorgenomen kerksluitingen bekend zijn gemaakt, hebben zich bij het parochiebestuur meerdere partijen gemeld die interesse hebben in onze kerkgebouwen. Als parochiebestuur willen we hier zorgvuldig mee omgaan. Het is onze intentie dat elk kerkgebouw, ook als het straks een profaan gebouw wordt, een goede bestemming krijgt en daar waar het kan behouden blijft voor het dorp, ook al krijgt het gebouw een andere bestemming.

Voor alle gebouwen en gronden zal een taxatie plaatsvinden door een erkend taxateur en zal een inventarisatie plaatsvinden van de kerkelijke kunstschaten. Het beleidsuitgangspunt is dat de kerken en de daarbij behorende panden en gronden verkocht worden voor een reële marktconforme prijs. Tevens kijkt het parochiebestuur dat een eventuele koper de kerk niet koopt en/of doorverkoopt voor eigen gewin. Bij de verkoop gaat het parochiebestuur uit van een betrouwbare, financieel daadkrachtige koper met een realistisch toekomstgericht businessplan. Het gebouw dient niet binnen enkele jaren leeg komen te staan of te verpauperen. Ook al is dat dan niet meer de verantwoordelijkheid van het parochiebestuur, we zullen trachten dit te allen tijde te voorkomen.

Het is goed om te vermelden dat de financiële opbrengsten bij verkoop van onze kerkgebouwen en de daarbij behorende panden en gronden van de parochie zijn en blijven en niet naar het bisdom gaan. De afdracht aan het bisdom is negen procent van de verkoopprijs. Dit is gebruikelijk bij alle inkomsten van parochies.

Misschien is het goed om voor de duidelijkheid, omdat hier nog steeds vragen over komen, nogmaals te vermelden dat tijdens de fusieovereenkomst van de parochie HH. Twaalf Apostelen alle eigendomsrechten, de kerken, gebouwen, gronden en alle andere bezittingen volgens burgerlijk recht en kerkrechtelijk zijn overgedragen aan de parochie HH. Twaalf Apostelen.

Procedure onttrekking aan de eredienst²

Voor de goede orde zetten we de belangrijkste stappen van de procedure voor het onttrekken van een kerk aan de goddelijke eredienst, die eerder al in Nieuwsbrief nr. 3 zijn opgenomen, nog even op een rij:

1. Het stoppen met weekendvieringen waarin teamleden of emeriti voorgaan.
2. Een informatieavond voor alle parochianen van de betreffende geloofsgemeenschap. (De datum en de notulen van deze avond worden opgenomen voor de dossiervorming.)
3. Een hoorzitting waarin de gemeenschap 'gehoord' wordt over het beleid en de kerksluiting. De gehele bijeenkomst wordt genotuleerd, dus ook de bezwaren die worden aangedragen. Bovendien worden de namen van alle aanwezigen genoteerd. Aan het einde van de avond worden de notulen voorgelezen en akkoord bevonden door de aanwezigen.
4. Pas wanneer het dossier van het kerkgebouw compleet is en er voor het kerkgebouw een herbestemming is gevonden, gaat het dossier en het schriftelijke verzoek tot onttrekking aan de goddelijke eredienst naar de aartsbisschop.
5. De aartsbisschop stuurt, nadat hij de priesteraad gehoord heeft, een aangetekend decreet met de mogelijkheid om binnen 10 dagen een schriftelijk verzoek aan de aartsbisschop te sturen om herroeping of verbetering van dit decreet.
6. Het definitief tekenen van het decreet gebeurt veertien dagen voor de definitieve levering/overdracht van het kerkgebouw aan de nieuwe eigenaar.
7. Voor deze overdracht/levering dient het parochiebestuur een machtiging aan te vragen bij de aartsbisschop.
8. Op enig moment tijdens dit proces, als de kerk aan de eredienst wordt onttrokken, zal er een laatste eucharistieviering worden gehouden. Na deze viering is het een profaan gebouw.

² Zie verder *De procedure onttrekking van een kerkgebouw aan de goddelijke eredienst*. Utrecht, december 2017

Vragen die gesteld zijn tijdens de platformavond op 12 oktober 2022

Op de platformavonden en tijdens de werkmorgen zijn er vragen gesteld die ook in de *BestuursBerichten* nummer 80 zijn opgenomen. Hieronder een overzicht van veel gestelde vragen met daarbij 'vetgedrukt' de antwoorden:

1. Wat zijn de kaders, wat is wel of niet mogelijk bij "Lokaal Geloven"?
2. Hoe lang worden we nog gefaciliteerd in onze eigen geloofsgemeenschap?
Deze twee vragen zijn beantwoord onder het kopje
Wat is er mogelijk nadat de geloofsgemeenschap geen kerkgebouw meer heeft?
3. Kunnen de vieringen via Kerkdienst Gemist vanuit de kerken in Lochem en Keijenborg ook te zien zijn met beeld en geluid, zoals we dat nu kennen vanuit het eucharistisch centrum in Zutphen?
We kijken in de toekomst wat de mogelijkheden zijn en wat wenselijk is. De groep van de beeldopname in Zutphen kan zien hoeveel er gestreamd wordt. We willen daarom eerst kijken in welke mate hiervan gebruik wordt gemaakt.
4. Een pagina in "*Onderweg*" voor de ideeën rond "Lokaal geloven" vanuit de locaties?
In nummer 1 van de 11^e jaargang is deze pagina gerealiseerd. Voortaan is in elk nummer van *Onderweg* pagina 7 voor 'Lokaal geloven' gereserveerd. We hopen dat deze pagina in het vervolg door de locaties gevuld gaat worden.
5. We weten van elkaar veel te weinig, we moeten niet in zo'n kleine setting bij elkaar komen. Gewerkt wordt aan een "Coördinatiegroep Pastoraat":
 - de groep is een parochiebrede denktank en de leden ervan horen sneller en rechtstreeks wat er speelt
 - de groep die elkaar op ideeën brengt en meedenkt over gezamenlijke activiteiten
 - de groep wordt betrokken bij het nieuwe pastorale beleid
 - de groep vergadert regelmatig met een van de leden van het pastoraal team en andere teamleden schuiven naar gelang het onderwerp aan; een mogelijkheid is om bijvoorbeeld het eerste halfjaar te vergaderen met het hele pastoraal team
 - de groep leert samen te werken met elkaar en met het pastoraal team.**Het pastoraal team gaat in het eerste kwartaal van 2023 met mensen in gesprek om deze groep op te starten. We zoeken naar mensen die mee willen denken en die over de grenzen van de eigen geloofsgemeenschap heen willen en kunnen kijken.**
6. Wat wordt in het verslag van 14 mei 2022 bedoeld met de opmerking: De kosten (PC) zijn evident?
Met de realisatie van het parochiecentrum zijn uiteraard kosten gemoeid. Voor een belangrijk deel zullen deze kosten worden gedekt uit de verkoop van de Emmanuelkerk en het huidige parochiecentrum. Het parochiebestuur zal "de vinger aan de pols" houden, mede in het licht van de huidige energiekosten.
7. Als de geloofsgemeenschap ophoudt te bestaan vanwege een tekort aan mensen die het voortouw nemen, hoe dan verder met de Actie Kerkbalans, begraafplaats en nog meerdere zaken?
We gaan met de desbetreffende geloofsgemeenschap in gesprek en kijken dan hoe we de praktische zaken lokaal of centraal kunnen regelen. Voor elke locatie kan er een andere praktische invulling zijn.

Slotwoord

Als pastoraal team en parochiebestuur zijn we ons ervan bewust dat het proces van kerksluiting voor iedereen, ook voor ons, een pijnlijk proces is. Het is onze intentie met een open vizier met elkaar samen te werken. *Maar we willen ook vooruitkijken en in de toekomst nieuwe initiatieven ontwikkelen. Daar zullen wij ons als pastoraal team en parochiebestuur voor inzetten en op richten.*

We ervaren in de gesprekken op de verschillende locaties dat mensen lokaal nog heel graag iets in stand willen houden. Maar we ervaren ook dat de draagkracht om dit te realiseren soms erg minimaal is. Gelukkig zien we nieuwe initiatieven tot stand komen, zoals koren die zich verenigen en samen zingen, we zien mensen die elkaar opzoeken om nieuwe ideeën in gang te zetten en we zien geloofsgemeenschappen die andere koren uitnodigen om te komen zingen. In onze parochie hopen we zo (onder het motto 'verbinden en vernieuwen') samen toe te werken naar drie levende gemeenschappen waar mensen zich verzamelen en waar we samen het geloof kunnen delen en vieren.

Natuurlijk borrelen er na het lezen van dit paper weer nieuwe vragen op en zijn er antwoorden die om verduidelijking vragen. Aarzel niet en neem gerust contact op met het pastoraal team en het parochiebestuur, zodat we daar waar nodig uitleg kunnen geven of deze (nieuwe) vragen kunnen beantwoorden.

Als pastoraal team en parochiebestuur hopen we dat we elkaar tijdens dit proces van kerksluiting in vertrouwen kunnen vasthouden. In deze Adventsperiode gaan we door het donker op naar het Licht van Christus. Dat ook in ieder van ons het kerstkind opnieuw geboren mag worden en dat wij ons geloof, dat ons zo dierbaar is, gestalte kunnen geven in het gelaat van de ander.

Zutphen, december 2022,
Pastoraal Team en Parochiebestuur.